

Výchova v rodině

1.část

Ludmila Šprachtová

Výchova v rodině

- Vymezení pojmu rodina
- **Forma** dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.

- **Znaky rodiny**
- Jsou podmíněny sociokulturně.
- Patří k nim
 - společné bydlení
 - příslušnost ke společné příbuzenské linii
 - produkce a konzumování statků

- **Funkce rodiny**
- Reprodukce lidského rodu a výchova potomstva.
- *Od počátku novověku některé funkce postupně předává státním a dalším institucím.*
- !Zůstává důležitým prostředím socializace, intimity a soc. podpory.

Rodina jako neměnná instituce?

- Vliv změn ve společnosti na proměnu rodiny

Základní etapy ve vývoji lidské rodiny

- Zákonné normy ve vztahu k historickému vývoji rodiny (jejich vliv na rodinu jako instituci)
- Rodina /základní charakteristiky + postavení dítěte v rodině/:
 - tradiční
 - moderní
 - postmoderní
- Typy rodin:
 - atomární (nukleární)
 - neúplná
 - nevlastní
 - nesezdaná
 - prokreační (sekundární)
 - rozšířená

Vývojové fáze rodiny

- Vesměs dle vývojových fází člověka

Sociální role:

- Rodič (vlastní, nevlastní)
- Dítě
- Sourozenec
- Prarodič
- Další role vyplývající z příbuzenských vztahů (teta, strýc, neteř, synovec, tchán, tchyně, zeť, snacha)

Funkce rodiny

- Biologická – reprodukce společnosti prostřednictvím rodiny
- Ekonomická – materiální zabezpečení
- Výchovná (socializační)
- Emocionální – uspokojování základních emocionálně míněných potřeb (láska, bezpečí)

Některé změny současné české rodiny

- **zvýšená orientovanost společnosti na jedince**
- **chybí očekávání trvalosti vztahů**
- **odsouvání rodičovství**
- **svobodná volba partnera**
- **omezování bezprostředních kontaktů**
- **vysoké životní tempo**
- **přímé výchovné působení rodičů je nahrazováno institucemi**
- **jsou stírány rozdíly mezi specifičností mužské a ženské role**
- **činnosti dříve zajišťované rodinou přejímá a realizuje náhradním způsobem společnost**
- **omezení přímých kontaktů**

Významné trendy

Podle populačního vývoje z roku 2001

- nízká úroveň sňatečnosti
- zvyšování průměrného věku matek
- nárůst počtu dětí narozených mimo manželství
- nejvyšší úroveň plodnosti je ve skupině žen ve věku 25 až 29 let
- pokles počtu interrupcí
- rozvodovost na vysokém stupni, z uzavřených manželství končilo 43% v roce 2000 rozvodem

Vliv celospolečenských změn

- migrace, „zmenšování“ světa, styk různých kultur
- nezaměstnanost, reakce jiným profesním zaměřením

Současnost

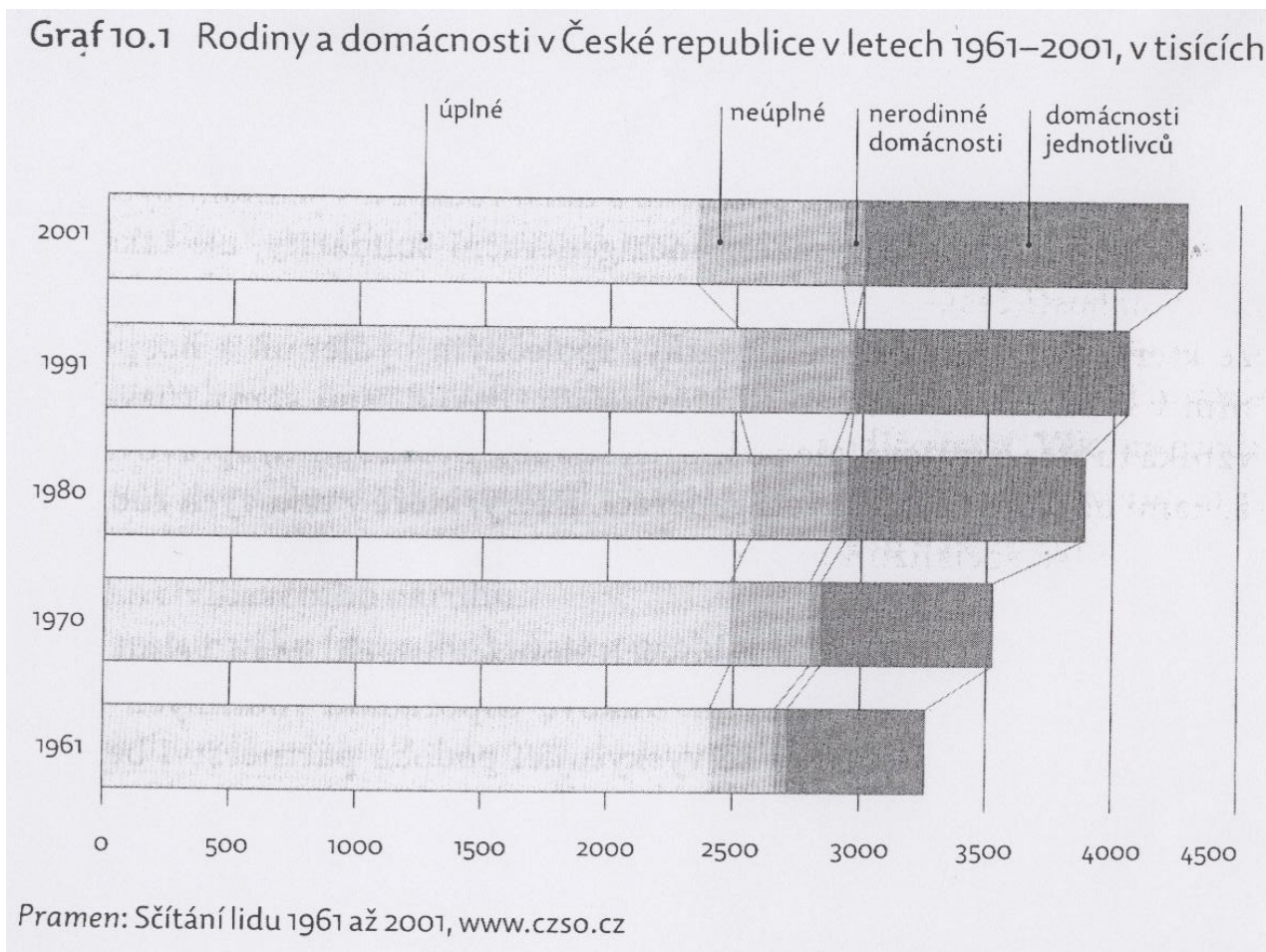
Zrcadlení celospolečenských změn uvnitř rodiny

- **Běžná jsou bilingvní manželství**
- **Rodiny, které několikrát ve svém vývoji změny lokální kulturu**
- **Rodiny, ve které žijí nebo které pečují o děti partnera, partnerky, děti společné**
- **Rodiny formálně nesezdané**
- **Homosexuální páry pečující o děti**
- **Neúplné rodiny vzniklé rozvodem, úmrtím**
- **Rodiny od počátku monoparentální**

Přibývání způsobu života „singl“, bez stálého partnera

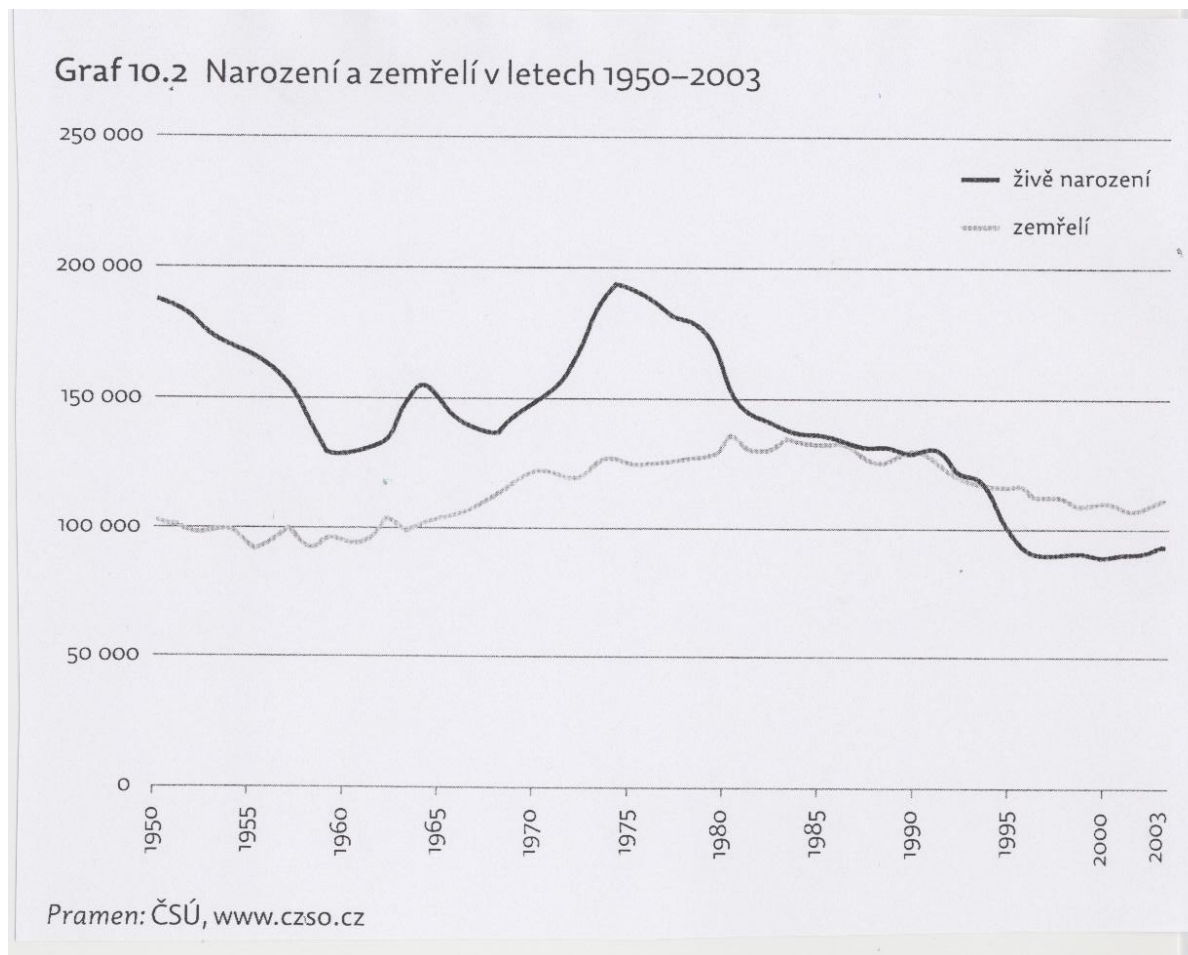
Graf 10.1 Rodiny a domácnosti v České republice v letech 1961 – 2001

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

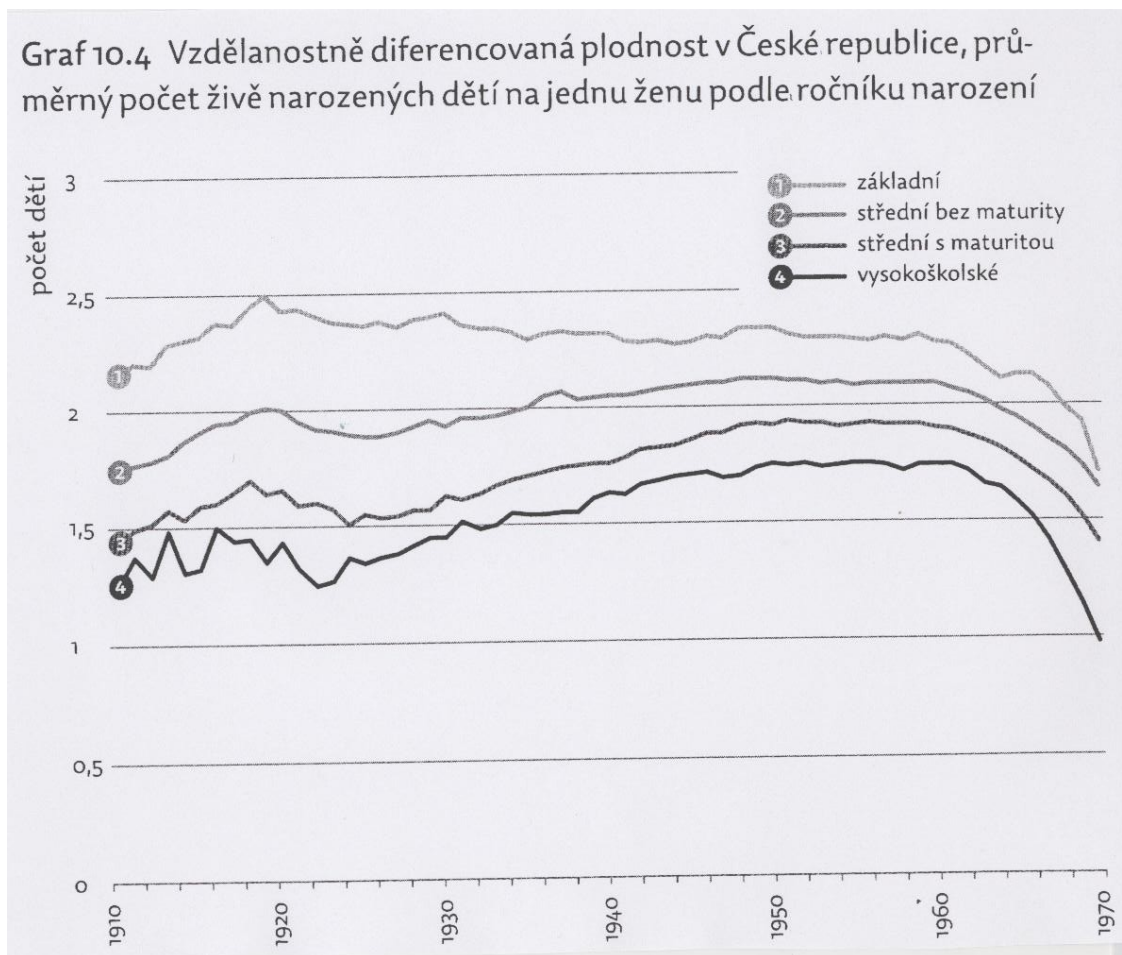
Graf 10.2 Narození a zemřelí v letech 1950 – 2003

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

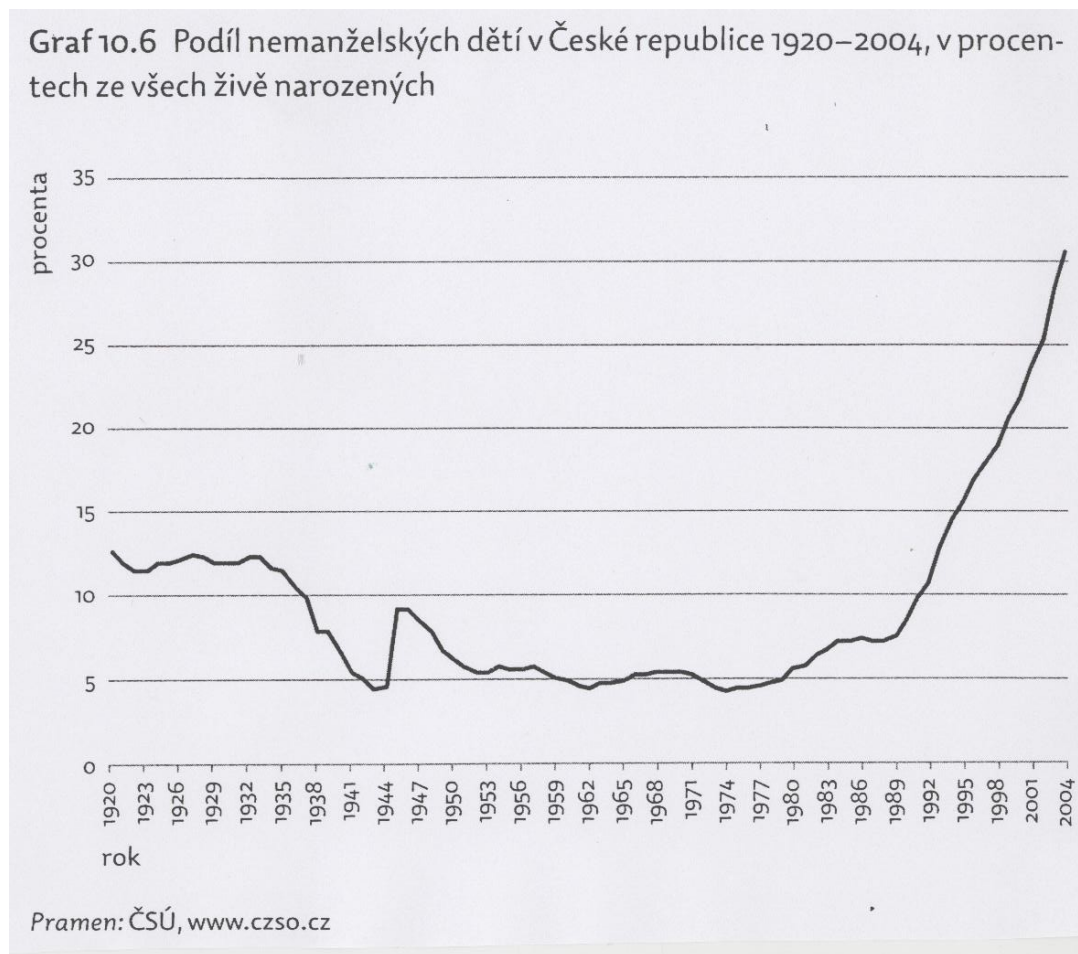
Graf 10.4 Vzdělanostně diferencovaná plodnost v České republice, průměrný počet živě narozených dětí na jednu ženu podle ročníku narození

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

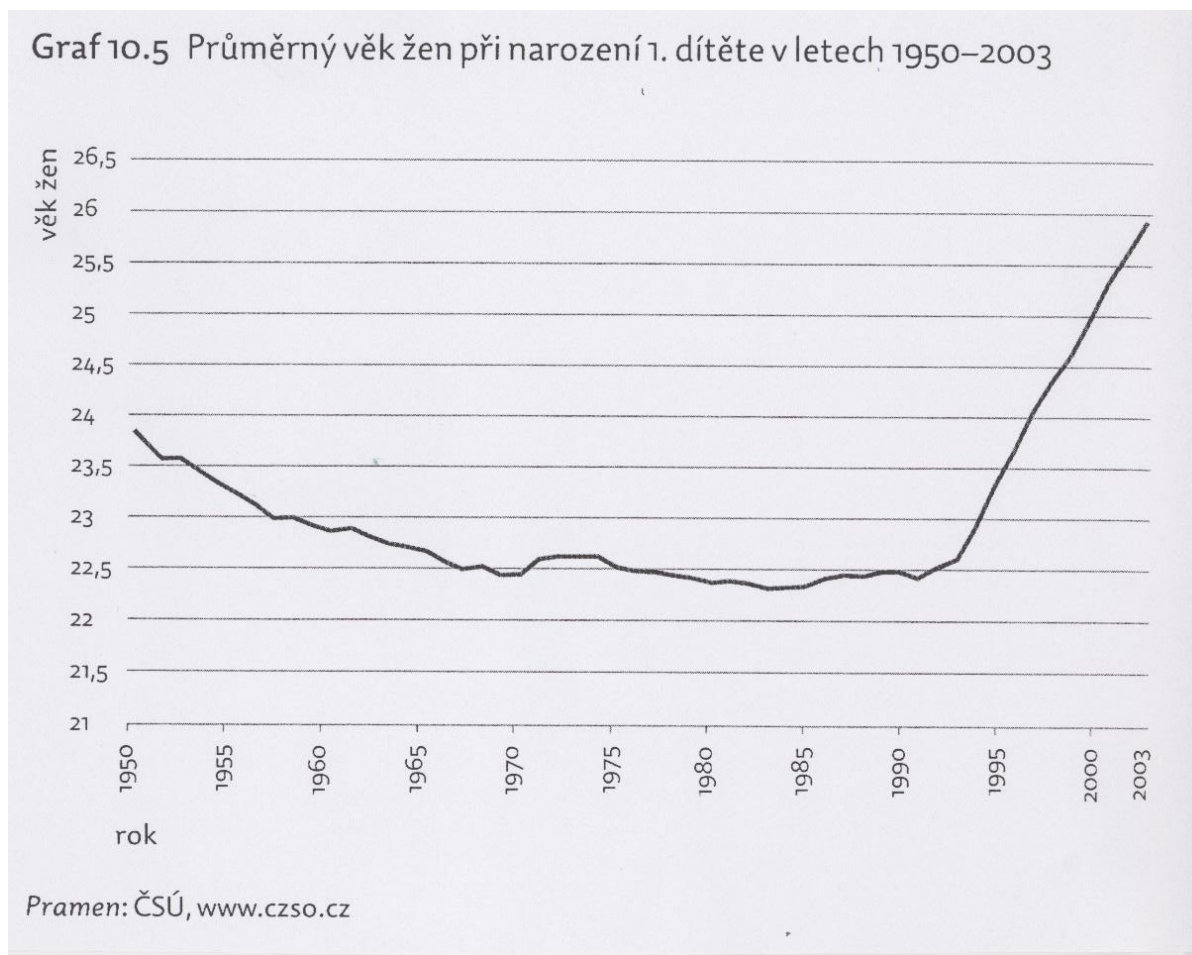
Graf 10.6 Podíl nemanželských dětí v České republice v letech 1920 – 2004, v procentech ze všech živě narozených

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

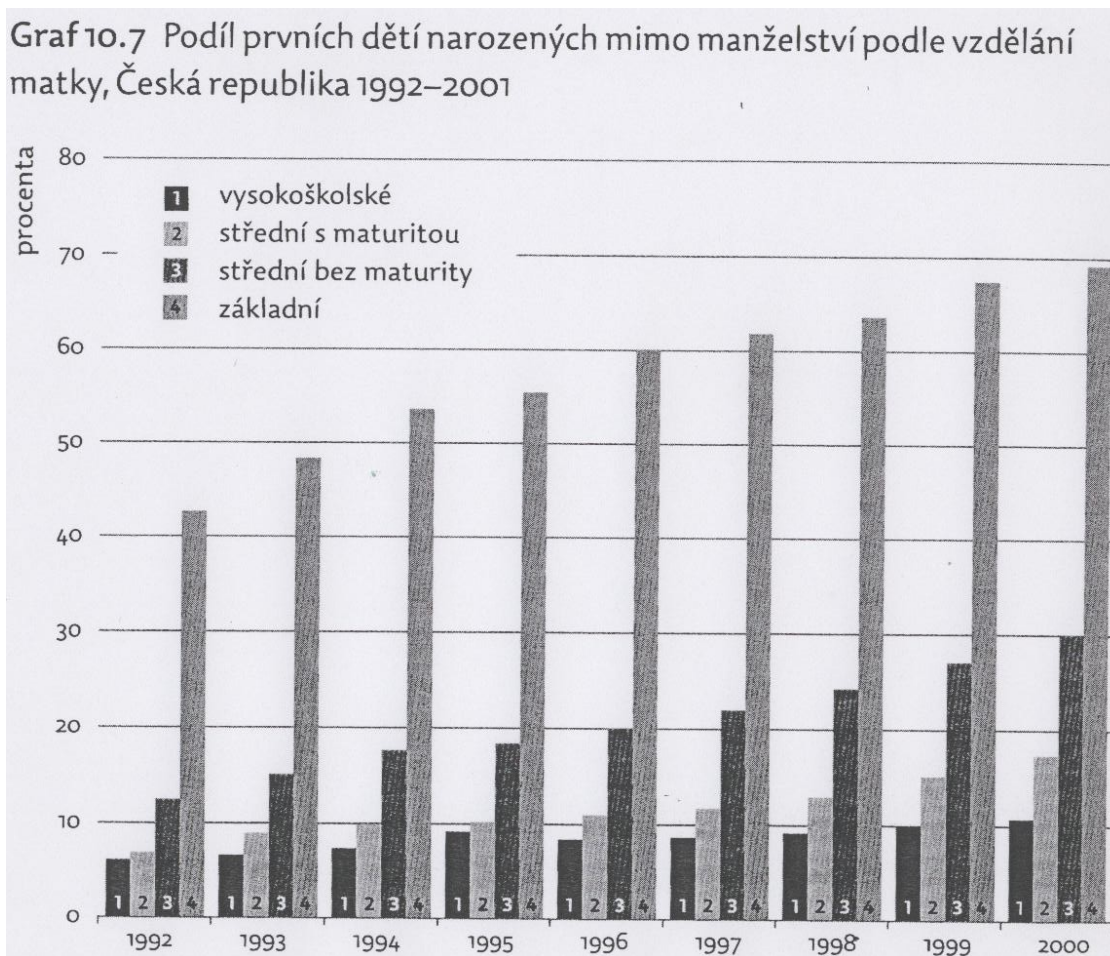
Graf 10.5 Průměrný věk žen při narození 1. dítěte v letech 1950 – 2003

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

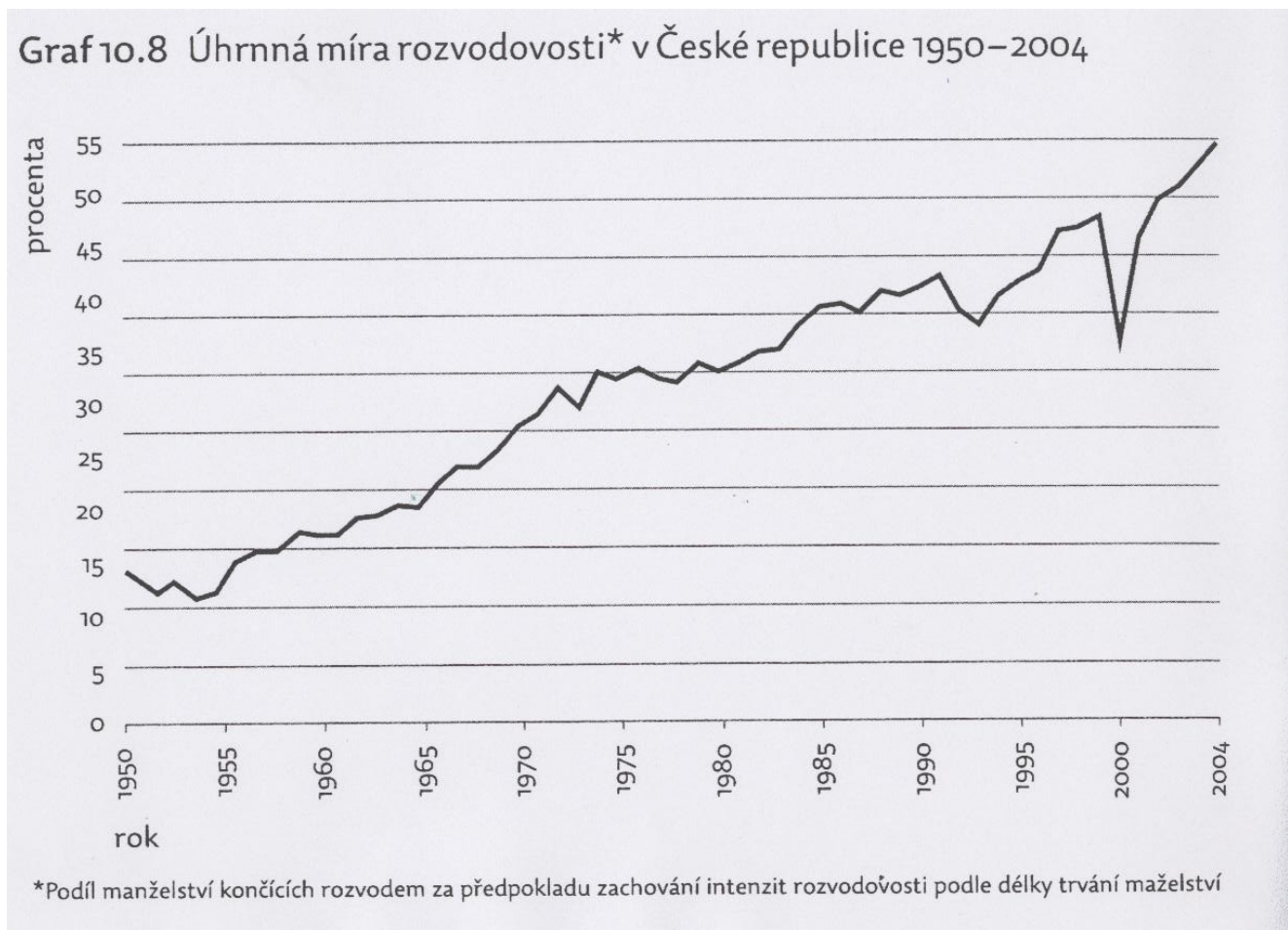
Graf 10.7 Podíl prvních dětí narozených mimo manželství podle vzdělání matky, Česká republika 1992 – 2001

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

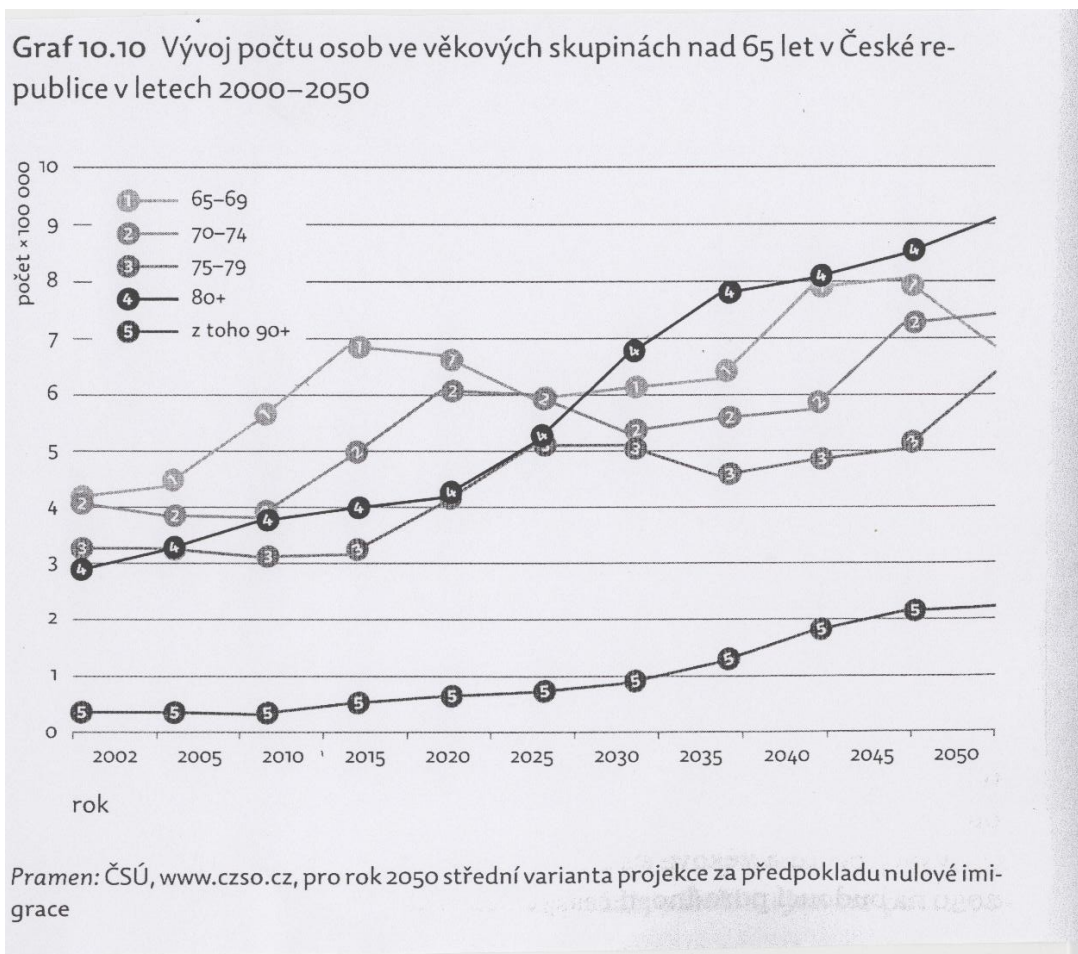
Graf 10.8 Úhrnná míra rozvodovosti v České republice 1950 – 2004

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

Graf 10.10 Vývoj počtu osob ve věkových skupinách nad 65 let v České republice v letech 2000 – 2050

(publikováno v Možný, I.: Rodina a Společnost, Praha, nakladatelství Slon, 2007)

Hledání nové formy

Stále je stejně žádoucí

- intimní sdílení společného prostoru
- sdílení společných předmětů
- společné budoucnosti

Potřeby jedince

- vztahový rámec
- emocionální vazby nepodmíněné reciprocitou
- stabilita vazeb
- ale i značná adaptabilita systému
- zástupnost rodinných rolí v případě potřeby

Rodinné prostředí a jeho význam pro psychický vývoj malého dítěte

- **v prvních letech života je rodina pro dítě naprosto nezastupitelná!**

Rodina dítěti zprostředkuje

- **Významné modely chování**
- **System, jak se orientovat v okolním světě**
- **Jistotu, stabilitu zázemí i dostatek podnětů**
- **Identifikační vzory obou pohlaví**
- **Sebedůvěru**
- **Jasný vztahový rámec vůči ostatním lidem, světu obecně i vůči sobě samému**

Vztahy v rámci rodiny

- **Rodičovská dyáda**
- **Vztahy k sourozencům**
- **prarodiče**